

Karkovány Ákos (1875-1939)

Karkovány Ákos gépészmérnök kalandoktól egyáltalán nem mentes életének utolsó hét és fél évét töltötte a magyaróvári Gazdasági Akadémia, illetve az 1869-ben alapított, sorrendben Magyarország első, Európa második Gépkísérleti Állomásának kötelékei között.

Felfigyelve képességeire – még a gépészmérnöki oklevél megszerzése előtt – már negyedik évfolyamos hallgatóként ideiglenes tanársegéddé nevezték ki a Műegyetem mezőgéptani tanszékére. Pályafutása innét egészen az I. világháború kitöréséig töretlen volt, bejárta Nyugat-Európát, az ő elképzelései alapján tervezték meg és rendezték be a Műegyetem mezőgazdasági és ipari géptani tanszékét, mindeközben az első hazai szántóversenyek, gépbemutatók egyik főszervezőjeként is tevékenykedett. Az I. világháborúban és az azt követő években filmbe illő, kalandos sors jutott neki részül – tüzérszázados, majd Szibériában hadifogoly volt, innét a Góbi-sivatagon keresztül Kínába menekült, s a Carlovits Co. műszaki osztályának vezetője lett az addigra 11 nyelven író-olvasó Karkovány. Évek múltán tért csak haza, ezután nevezték ki a Magyaróvári Gazdasági Akadémia professzorának, illetve az Országos Gazdasági Gépkísérleti Állomás vezetőjének, ahol a széles látókörű, sokoldalú tudós kiemelkedő munkát végzett.

Ívelő karrier az I. világháború kitöréséig

Karkovány Ákos 1875. március 8-án született Tiszaroffon, az akkori Jász-Nagykun-Szolnok vármegyében, egy régi nemesi családban. Az aradi főreáliskolában tett érettségét, majd 1897-ben szerzett gépészmérnöki oklevelet a budapesti Műegyetemen. *„Már mint negyedéves gépészmérnökjelölt megbízást kapott a géptani tanszéken a tanársegédi teendőkkel és oklevele megszerzése után nyomban megtörtént tanársegédi kinevezése is. Mint tanársegéd, II., majd I. osztályú adjunktus munkálkodott és tanított a műegyetemen a háború kitöréséig”* – olvashatjuk a *Mosonvármegye* 1939. január 29-i számában.

Az iskola akkori vezetői jó döntést hoztak, mikor Karkoványt véglegesítették állásában. Néhány éves termékeny oktató-kutató munka eredményeként – 1901-ben Lázár L. Pál professzor javaslatára – a József Nádor Műegyetem két éves nyugat-európai tanulmányútra küldte. *„Karkovány bejárta szinte egész Nyugat-Európát. A társintézmények géplaboratóriumán kívül gépkísérleti intézeteket, ipartelepeket és gyárat tanulmányozott. A tapasztalatszerzésnek a Mezőgazdasági Géptani Tanszéken meglelt az eredménye. A tanszéki munkatársak közreműködésével olyan épület-megoldást és felszerelést valósított meg, amely a maga nemében – mezőgazdasági gépek és eszközök vizsgálatára kialakított laboratórium – páratlan létesítménynek számított a hasonló célú intézmények között.”* – írja a kétesztendei külföldi tanulmányút és a magyar mezőgazdálkodás alapos megismerése után a műegyetemi mezőgazdasági intézet alapjainak lerakásáról Réz Gyula. Hazatérését követően, 1903-tól a Mezőgazdasági Géptani Tanszékkal kapcsolatos Gépkísérleti Állomás helyettes vezetője lett, ahol a Műegyetem munkatársai a beküldött mezőgazdasági gépek kipróbálását, laboratóriumi vizsgálatát végezték.

„A Kereskedelmi Minisztérium megbízása alapján 1903-tól az Országos Acetilén Vizsgáló Bizottság műszaki előadójává nevezték ki. A megbízatásával kapcsolatban többször utazott külföldre. Tárgyalt többek között Berlinben, Münchenben, Saarbrückenben kapcsolatban állt a Mannesmann Művekkel” – olvashatjuk a századforduló utáni, munkahelyi elfoglaltsága mellett végzett munkásságáról a *Magyar agrártörténeti életrajzokban*.

A Műegyetemen munkatársaival aktív részesei voltak az Országos Magyar Gazdasági Egyesület (OMGE) Műszaki Bizottságának munkájának. Itt Karkovány Ákos különösen nagy hangsúlyt fektetett a gépversenyekre, gépbemutatókra és gépkiallításokra. Az igazi úttörők közé tartozott azzal a felfogásával, hogy a belterjes talajművelést a régi módon, tisztán igaerővel folytatni tovább már nem lehet.

„Amikor az első traktort 1905-ben Gödön, a nemeskéri Kiss-féle birtokon bemutatták, azt a magyar gazdák inkább csak mint technikai kuriózumot tekintették és többen csak fölényesen lemosolyogták. Karkovány már akkor felismerte és helyesen értékelte a mótoros szántás

gyakorlati jelentőségét és kezdettől fogva behatóan tanulmányozta a szántás motorosítását” – írja Ordódy János Karkovány nekrológiájában. Ifj. Sporzon Pállal karöltve ők voltak az első hazai gépversenyek és bemutatók kezdeményezői, illetve szervezői.

A fiatalabbik Sporzon ekkor a magyaróvári Gazdasági Akadémia mellett működő Gépkísérleti Állomást irányította, személyében a hazai mezőgazdasági gépészet egyik kiemelkedő alakját tisztelhetjük. A kor igényének és szükségletének megfelelően Óvárton egyebek mellett ő vezette be a harmadéves hallgatók számára az ún. motorkezelői tanfolyamok megtartását is.

A magyaróvári és a budapesti gépkísérleti állomások közös szervezésében, ifj. Sporzon irányításával lebonyolított mezőhegyesi nemzetközi talajművelő gépverseny volt az első olyan szántóverseny, ahol motoros gépek is részt vettek. A műszaki bírálat egyik vezetője Karkovány Ákos volt, a nagy érdeklődés mellett lezajlott „premier” folytatása nem maradhatott el. *„Az OMGE 1913. augusztus 9-10-én Galántán tartotta második nemzetközi nagyszabású szántó gépbemutatóját, ahol a közönség a motorek munkájával is megismerkedhetett. A rendezésben és mérésben ifj. Sporzon Pál főrendező mellett Karkovány Ákosnak jutott a legnagyobb szerep. A gépek adatfelvételei már a bemutató előtt napokkal megkezdődtek és a mérések eredményeinek kiértékelése is több napig foglalkoztatta a bizottságot” – olvashatjuk Réz Gyula tollából az európai viszonylatban is magas színvonalon megszervezett és lebonyolított galántai eseményről.*

Karkovány volt az egyik kezdeményezője és irányítója a szántógépek gyakorlati bírálatára és értékelésére során alkalmazott egységes vizsgálati módszer kidolgozásának. E munka alapelveinek rögzítésével és irányainak kitűzésével megelőzték a nyugati államok agrárgépészeit is. Karkovány Ákos *„nem volt rabja annak a kényelmes felfogásnak, hogy amit külföldi, elsősorban német nyomtatásban látunk, azt már szentírásnak kell tekintenünk és gondolkodás nélkül át kell vennünk. Ő az ő mérnöki felkészültségével, erős akaratával maga oldotta meg a felvetődő kérdéseket. Csupán jellemzésül említem fel, hogy a galántai szántógép versenyen megjelent a németek későbbén nagyra nőtt Martini professzora és a legkisebb részletekig, mint újdonságokat tanulmányozta*

ki az ott már gyakorlatban kipróbált vizsgálati módszereket. Karkovány munkálatai értékes útmutatással szolgáltak mind a magyar mezőgazdálkodásnak, mind a mezőgazdasági gépeket gyártó iparunknak is” – írja kissé elfogultan, de nem minden alap nélkül a Magyar Mérnök és Építész Egylet Közlönye. Karkovány Ákos a későbbiek során még számos versenyen és gépbemutatón szerepelt a versenyrendezés, illetve a bírálóbizottság tagjaként.

Az I. világháború kitörése előtti években a Földművelésügyi Minisztérium megbízásából még kiutazott Strassburgba a Deutsche Landwirtschaftliche Gesellschaft ottani vándorkiállításának tanulmányozására, és segédkezett az országba importált Big-Four traktor átvételénél.

Karkovány egyéb területeken is kamatoztatta tudását. A *Magyar agrártörténeti életrajzok* szerint „*itthon több esetben közreműködött gazdasági ipartelepek létesítésénél. Többek között Karkovány tervei szerint készült el 1910-ben az irsai gazdasági szeszgyár, 1911-ben a százhalmattai gazdasági malom és villanytelep, melyekhez nagyobb mezőgazdasági üzem is kapcsolódott. Mind a két helyen a gazdaság kisvasúthálózatát, a major vízszolgáltató berendezését a szükséges gépekkel azzal a céllal tervezte és építette meg, hogy ezek a létesítmények a műegyetem oktatási programjához kiegészítésül szolgáljanak. Az oktatási tervhez tartozott még a Hatvani Cukorgyár a hozzá tartozó gazdasággal, ahol szintén állandó szakértőként dolgozott.*” A Hatvani Cukorgyár Rt. növénynemesítő telepét ebben az időben a Magyaróvárott végzett Cserháti tanítvány, Legány Ödön kiváló növénynemesítő vezette. Legány később részt vett a telep átalakításában és a Hatvani Növénynemesítő Rt. alapítója és vezérigazgatója lett.

Az I. világháború és az azt követő vészterhes évek

Az első világháború 1914-es kitörése több évre befagyasztotta Karkovány Ákos tudományos pályafutását. Életének ezen szakaszáról több biográfusa említést sem tesz, holott a kalandoktól sem mentes évek rengeteg tanulsággal szolgálnak.

A világegést megelőzően leszolgált önkéntesi év okán a háború kitörése mint tartalékos tüzér hadnagyot és mérnökkari tisztet érte. Az általános mozgósításkor azonnal behívták és Európa három legnagyobb erődrendszerének egyikében, a mai Lengyelország területén fekvő Przemyślben kezdte meg szolgálatát.

A katonai objektum építése még a krími háború idején (1853-1856) kezdődött meg, az Oroszország és az Osztrák-Magyar Monarchia közötti viszony megromlásával. Pénzügyi okokból a hatalmas erőd építése soha sem fejeződött be teljesen. Méreteinek érzékeltetéseként: a háború kitörésének napján az erődben egy Győr nagyságú város lakosságával megegyező számú, mintegy 128.000 fős helyőrség állt harcra készen, 14.500 ló, 1022 ágyú és 4.000 kocsi társaságában. A háború megkezdése után a legénység létszámát kb. 131.000 főre, a lovak számát 21.000-re növelték.

Az erőd azt a feladatot kapta, hogy felfogja az orosz támadásokat és szükség esetén biztosítsa az osztrák-magyar hadak visszavonulását. Az erőd első ostroma 1914. szeptember 17-én kezdődött, több mint 91.000 orosz katona részvételével, 133 tiszt vezetése alatt. A védők győzelmét követően, október 8-án került sor a második orosz rohamra, azonban az ellenségnek még a lövészárkokig sem sikerült eljutni és rettenetes veszteségeket szenvedtek. Az első ostrom 1914. október 10-én ért véget az orosz sereg vereségével, oldalukon a veszteség körülbelül 10.000 halott, sebesült és eltűnt volt.

Annak ellenére, hogy az ostrom után közel 213 szerelvényt indítottak az erődhöz utánpótlással megrakva, a készleteket mégsem sikerült a megkívánt mértéknek megfelelően kiegészíteni. Az erőd állománya 131.000 katonát, 21.500 lovat, 30.000 polgári személyt és 2.000 orosz foglyot számlált. A második orosz ostrom 1914. november 2-án kezdődött. Közvetlen összecsapás nem volt a hadseregek között. Az orosz csapatok körülvették az erődöt, egyúttal elvágva az utánpótlási vonalakat. A kemény tél az erőd tartalékainak gyors kimerüléséhez vezetett.

Az objektum védői március 17 és 19 között sikertelen kísérletet tettek az ellenség gyűrűjének áttörésére, a veszteségeket 5.500 halottra és sebesültra becsülték. Válaszul az orosz hadsereg rohamot hajtott végre

minden irányból, de az erődöt még sikerült tartani. A védők egyre rosszabbodó helyzetében az erőd parancsnoksága a hadsereg főparancsnokságával egyetértésben 1915. március 20-án parancsot adott az erőd megsemmisítésére és a megadásra. 1915. március 23-án 6 órakor az orosz hadsereg vezérkaránál az erőd kapitulált. Röviddel ezután a városba bevonult az orosz hadsereg. Az osztrák-magyar hadifoglyokat nemzetiségek szerint választották szét és Oroszország ázsiai részébe, Türkmenisztán, Szamarkand és Taskent közelébe szállították.

Az erőd elfoglalása hatalmas szenzációnak és katonai bravúrnak számított, 1915. április 2-án még II. Miklós cár is Przemyslbe jött, hogy személyesen megtekintse az elfoglalt erődöt, valamint, hogy kitüntesse győztes katonáit.

Érdekesség, hogy a háború folytatásában a szembenálló felek szerepet cseréltek. Miután az orosz csapatok visszavonulásra kényszerültek – a gorlicei csatában az egyesült osztrák-magyar és német csapatok áttörték az orosz frontot és keletnek indultak –, Przemysl körül gyülekeztek, hogy megakadályozzák az ellenséges csapatok további előretörését. Ebből a célból felhasználták a kevésbé elpusztított erődítések is. A város végül elesett, a visszavonuló orosz katonaság elhagyta Przemyslt.

1915. június 6-án az elfoglalt városba látogatott az Osztrák-Magyar Monarchia haderejének főparancsnoka, Frigyes főherceg tábornagy, a magyaróvári uradalom akkori tulajdonosa, az Alma Mater egykori nagyvonalú támogatója, kinek fia, Albrecht főherceg szintén óvári gazdász volt.

A leghevesebb harcok helyszínein, Przemysl, Gorlice és Luzna környékén ma is csaknem 40.000 magyar katonasír található, ezekre az áldozatokra emlékezik a Margit-híd budai hídfőjénél felállított, egy erődítést eltaposó üvöltő oroszlán bronzszobra, alatta a „Przemysl” felirattal.

Karkovány Ákost az erőd visszafoglalása nem érintette, akkor már több mint két hónapja az orosz hadsereg foglya volt. Egészen 1920 májusáig Szibériában sínylődött, ahol szakmai munkát is végzett. Ordódy írása szerint a szibériai fogolytáborokban eltöltött idejét rendkívüli nyelvkészségének fejlesztésével hasznosította. Karkovány még a háború

előtt megtanulta a legfontosabb európai nyelvek nagy részét, valami sejtelmes előérzet biztatására még az orosz is, a fogságban pedig a kínai és a japán nyelveket sajátította el, így összesen 11 nyelven tudott beszélni és írni.

A szibériai fogságból kalandos viszontagságok közepette sikerült Mongólián és a Góbi-sivatagon keresztül Kínába szöknie. *„Előbb Pekingben, Tientsinben, majd Sanghaiban különféle munkákkal és vállalkozásokkal tartotta fenn magát s miután hazajutni nem tudott, 1921 közepén sikerült mérnöki álláshoz jutnia a Carlovits et Co. cégnél és 1921 szeptemberétől Cantonban ennek a cégnek műszaki osztályát vezette hat éven keresztül”* – olvashatjuk Kínában töltött időszakáról a *Mosonvármegye* c. lapban.

Szilágyi Ákos megemlékező írásában a következőket írja a kalandos életű professzor ázsiai éveiről: *„Kínai működése alatt hat nagyobb elektromos erőművet valósított meg, távíróállomást tervezett és építtetett, papírgyárat korszerűsített, olajgyárat rendezett be, pénzverdét és főiskolai laboratóriumot létesített Kantonban. Ezeken kívül több üzem tervét készítette el, de a Kínában kitört belháború miatt már ezeket nem tudta megvalósítani. Eljövetele idején fordult szembe Mao Ce-tung és a Kuomintangot vezető Csang Kaj-sek.”*

Életének későbbi alakulásáról így ír a *Mosonvármegye*: *„1927 nyarán tért haza Perzsián és Törökországon keresztül, de idehaza súlyos csalódás érte. A műegyetemen névleg 1923. augusztusig tartották fenn régi állását, a szorgalmazott gazdasági műszaki tanszéket nem állították fel és így nem tudott elhelyezkedni. 1927-ben Törökországban és Anatóliában, 1928-ban Spanyolországban töltött hosszabb időt részint munkában, részint tanulmányúton. 1928-ban az Automobil-szakértő Bizottság tagjává nevezték ki, idejét magánmérnöki és szakértői minőségben értékesítette, míg végre 1931 júliusában kinevezték a magyaróvári akadémia tanárává és a gépkísérleti állomás vezetőjévé.”*

A magyaróvári Műszaki Tanszék és a Gépkísérleti Állomás vezetése

Karkovány Ákos – Vladár Endre utódjaként – a nagy világgazdasági válság kellős közepén kezdte meg óvári működését, ráadásul a

világháború nyomait, a Trianon utáni hét szűk esztendőt még amúgy sem heverte ki az Akadémia. Az iskola vezetése a körülményekhez és a lehetőségekhez képest gyorsan konszolidálta az intézményt, a szűkös anyagi forrásokat kompenzálta az a szellemi és emberi háttér, ami Óvárt ebben az időszakban is jellemezte, amiből lehetett meríteni és erre alapozva a jövőt építeni.

A kiváló tudós és igazgató, Bánvárt Sándor halálát követően átmeneti jelleggel Zalka Zsigmond vezette az intézményt, majd 1930. október 15-én kinevezték az új igazgatót, Groffits Gábor személyében. Groffits 5 évvel volt fiatalabb Karkoványnál, hozzá hasonlóan ő is a Műegyetemen végezte tanulmányait, illetve oktatói pályafutása ugyancsak ott kezdődött el.

Groffits 1908-ban került Keszthelyre, tanársága alatt nagy tekintélyre tett szert. *„Számon tartották tevékenységét a hazai és külföldi szakkörök egyaránt. Hazánkban a mezőgazdasági építészet legkiválóbb szakértőjeként emlegették, külföldön pedig jó néhány város (Berlin, Freiberg, Cottbus, Lipcse, Temesvár) maradandó építményei őrzik nevét”* – írja róla Walleshausen Gyula. Emellett hazánk első nagy fesztávolságú vasbeton völgyhídjának megépítése is nevéhez kötődik. Magyaróvári működéséről a következőket írja az agrártörténész: *„Groffits az akadémia belső életének megismerése után törés nélkül folytathatta az akadémia haladása, reformja – vagyis főiskolai rangra emelése érdekében folyó erőfeszítést ... széles látókörű igazgatónak ígérkezett, aki kitűnő diplomáciai érzéssel, a külföldi szakoktatás megoldásainak ismeretében bontakoztatta ki stratégiai elképzeléseit és vázolta terveit.”*

A tanári kar állományában, Karkovány munkatársai közt a kor szaktekintélyeivel, nem akármilyen nevekkal találkozhatunk. Groffits mellett szerepel vitéz Bittera Miklós gazdasági főtanácsos, felsőházi tag, a növénytermesztés és a talajerő-visszapótlás nemzetközileg is elismert tudósa; Gróf Béla növényvédelmi kutató, az Alföldi Mezőgazdasági Intézet egyik megszervezője, korának egyik legtermékenyebb szakírója; Világhy Károly a magyar üzemtani iskola jeles képviselője; Bíró Gyula, a tangazdaság vezetője, az Állattenyésztési Kutató Intézet későbbi alapítóinak egyike; Révy Dezső a gazdasági állattan előadója, a Magyar

Agrártudományi Egyetem majdani rektora; Csukás Zoltán a magyar állattenyésztés egyik legkiválóbb személyisége, az MTA későbbi levelező tagja.

Több fiatal tehetség pályafutása is ekkor vett lendületet Óvárrott, ők az elkövetkező évek során szakterületeik kiemelkedő tudósaivá értek. Köztük szerepel Vágsellyei István a magyar mezőgazdasági üzemtan egyik kiemelkedő alakja; Baintner Károly a takarmányozás tudományának egyik hazai úttörője; Gruber Ferenc a magyarországi gyepgazdálkodás elismert szaktekintélye; ifj. Rázsó Imre hazai és nemzetközi szinten is számon tartott mezőgazdasági gépész, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja.

Ugyancsak az akadémia oktatói közt találjuk a Tejgazdasági Kísérleti Állomás munkatársait, vezetőit is: Nyiredy István állatorvost, gazdasági akadémiai tanárt, aki később az Országos Állategészségügyi Intézet osztályvezetője lett; id. Vas Károlyt és Csiszár Józsefet, kiknek nevét a róluk elnevezett aromareakció tette világszerte ismerté.

Grófon, Gruberén, Vason és az állatorvos Nyiredyn kívül – részben vagy egészben – mind Óvár neveltjei voltak.

Karkovány Ákos kapcsolata nem volt új keletű a Gazdasági Akadémiával – gondoljunk csak az ifj. Sporzonnal szervezett gépbemutatókra, szántóversenyekre. Több mint 15 éves kihagyás után Óvárrott újra teljes erőbedobással vetette bele magát az oktatásba és a kísérletezésbe, működése során több kutatási témával is foglalkozott. Ezekről így ír Réz Gyula: *„A harmincas években megoszlottak a vélemények a különböző gyártmányú és rendszerű megtisztító gépek munkájával kapcsolatban. Karkovány érdeklődését is felkeltették a magtisztítás gépi megoldásai. Először a terménymagvak fizikai tulajdonságát tanulmányozta. Ehhez olyan berendezést szerkesztett, amellyel meg lehetett állapítani a különféle magvaknál a csúszási lejtőt. Később a magféleségek rugalmassági tulajdonságait, súrlódási jellemzőit vizsgálta, majd elkészítette megtisztító gépét, amelyet forgórészes osztályozógépnek nevezett el. Karkovány Ákos – külföldet megelőzve – vizsgálatai során foglalkozott a biogáztermelés kérdésével is. A korát meghaladó műszaki elgondolást azonban pénzügyi nehézségek miatt megvalósítani nem tudta. 1936-ban az Országos Energetikai*

Kongresszuson nagy érdeklődést váltottak ki a Karkovány-féle, benzint helyettesítő, fagázás generátorral üzemeltetett traktorok vizsgálati eredményei.”

Az akadémia hagyományainak megfelelően tehát Karkovány munkásságában is érvényesült a kutató oktatás szellemisége. A hallgatók első kézből értesülhettek a tudomány új eredményeiről. Karkovány „már az 1932/33-as tanév megnyitásán elmondott *«Gépek szerepe a gazdasági válságban»* című előadásában a kívülállók előtt is bebizonyította széles látókörét, a mezőgazdaság gépesítésének nemzetközi irányzatait tükröző tájékozottságát. Azóta kitűnő nyelvismerete révén széles körű kapcsolatokat épített ki a világ minden tájának sok jelentős kutatójával, s természetesen az ő nevét is jól ismerték külföldön...” – olvashatjuk *A magyaróvári agrár-felsőoktatás 175 éve c.* kiadványban.

Karkovány idejében a Gépkiérleti Állomás feladatai is számottevően növekedtek. Széles körű publikációs tevékenységet fejtett ki. Az állomási törzskönyv tanúsága szerint vezetősége idején 34 gépvizsgálatot végeztek el. Vezetői megbízatásakor első teendői közé tartozott, hogy kiegészítette az állomás könyvtárát, s több külföldi szakfolyóiratot rendeltetett meg. Érdekességként megemlítendő, hogy a tanszékre szovjet szakmai folyóiratokat is járatott, kiemelkedő nyelvtudását támasztja alá az általa összeállított kínai-magyar szótár. 1933. október 18-án a megcsonkított Magyarország ügyében hazánkba látogató angol képviselők, és az őket az országhatáron fogadó küldöttség között ő töltötte be a tolmács szerepét.

„Mint a Magyaróvári Gépkiérleti Állomás vezetője a hosszabb ideig végzett kísérletekről mindig részletes, tudományos igényű irodalmi igényű munkákat bocsátott a szakmai érdeklődők rendelkezésére. A mindenre kiterjedő műszeres- és szántóföldi gépvizsgálati módszerével megteremtette a korszerű mezőgazdasági üzemi gép- és eszközvizsgálat alapjait” – írja róla László László.

Már Karkovány halála után – részben az általa végzett munka elismeréseként – a tanszék és az állomás élére került Sass Gábor irányításával az állomás 1941-ben az Országos Mezőgazdasági Gépkiérleti Intézet elnevezést kapta.

Pár szóban emlékezzünk meg Karkovány professzor tanársegédjéről, a már említett ifj. Rázsó Imréről, mint munkásságának folytatójáról. Rázsó egykori óvári gazdaszként – a kiváló növénynemesítő édesapjához hasonlóan – agrár, illetve budapesti műegyetemi tanulmányai révén gépészmérnöki oklevéllel is rendelkezett. Előbb a magyaróvári Gépkísérleti Állomás munkatársaként, a Hofherr-Schranz vállalat főmérnökeként, majd a Földművelésügyi Minisztérium osztályvezetőjeként dolgozott. 1949-ben, a műegyetemi és a mosonmagyaróvári állomások összevonásával Budapesten létrehozták a Mezőgazdasági Gépkísérleti Intézetet, első vezetőjének Rázsót nevezték ki. Emellett professzori minőségben oktatott is, a Műszaki Egyetemen neve fogalommá vált. Tudományos elismertségét jól tükrözi, hogy az MTA 1949-ben tagjai közé választotta.

Karkovány segítette, támogatta indulását a tudományos pályán, vezetése alatt nyerte el Rázsó az egy évre szóló Egyesült Államokbeli ösztöndíját is, amely segítségével lehetősége nyílt az amerikai gépgyártás tanulmányozására. *„Nagyságát tanársegédének páratlan karrierje is mutatja. Az igazi szakemberek mindig nevelnek őket meghaladó utódokat. Karkovány Ákosnak Rázsó Imre szakmai útjának megalapozásával ez is sikerült”* – írja kettejük kapcsolatáról Szilágyi Ákos.

A kutatás és oktatás mellett Karkovány aktív részese volt az Akadémia közösségi életének is. Ejury Lajos nyugdíjba vonulásával a MOGAAC őt választotta meg tanárelnökévé 1933-ban. A klub ifjúsági elnöke – a 2007-ben, 94. életévében elhunyt – Izinger Pál lett. Ő a magyar mezőgazdaság korszerű átalakításának és irányításának kiemelkedő személyiségévé vált mint az Állami Gazdaságok Főigazgatóságának vezetője. Jól példázza ezt a Romány Pál egykori földművelésügyi miniszter által használt jelző is, ő Izinger nekrológiájában, mint a „nemzet agrármérnöke” aposztrofálta a néhai óvári gazdaszt.

Karkovány nem csak az Akadémia, hanem választott szűkebb hazájának, Magyaróvár városának társadalmi életéből is kivette a részét. Elnöke volt a Mosonmegyei Történelmi és Régészeti Egyletnek – Szilágyi írásából tudjuk, hogy kínai tartózkodása alatt sokat fotózott, jegyzetelt, vásárolt érdekes és jellegzetes tárgyakat, amiket Óvárott

rendezett és ismertetett –, tagja az egyesített vármegyék törvényhatósági bizottságának, emellett a Széchenyi Körnek, valamint számos országos tudományos egyesület és testület választmányának.

Karkovány Ákos egyéb fórumokon is kiállt szűkebb pátriárájának fontos ügyei mellett. Az 1930-as években egyre többen hallatták hangukat az agrár-felsőoktatás átalakításának kérdésében. A minisztériumnál Óvár egy emlékiratban is szorgalmazta az Akadémia főiskolai rangra történő emelését, illetve az oktatás reformját. Az érdekelt három gazdasági akadémia – Debrecen, Keszthely és Magyaróvár – közös munkája elindult a reform érdekében. Tárgyalási alapként a keszthelyi akadémia a magyaróvári emlékiratot fogadta el, és a felsőfokú mezőgazdasági szakoktatás korszerű átalakításának előkészítésére akadémiként 3-3 tagú bizottság delegálását javasolta. Óvárt a tárgyalásokon Karkovány mellett Bittera és Vutskits képviselte.

Még sok víznek kellett lefolynia a Lajtán – szegény Karkovány meg sem érthette –, mire 1942-ben, alapításának 125. évében négy évfolyamú főiskolává szervezték át a magyhírű óvári tanintézetet.

A halál 1939. január 26-án, Budapesten érte. Szülőfalujában, Tiszaroffon helyezték örök nyugalomra, sírkövét 1997-ben szállították a magyaróvári temetőbe.

Főbb munkái

Nemzetközi Talajművelő Verseny Mezőhegyesen (Bp., 1909); Jelentés a galántai nemzetközi szántógép-bemutatóról (Bp., 1915); Fagázüzemre átalakított traktorokkal végzett vizsgálatok (Bp., 1937).

Felhasznált irodalom

Dr. Dudits Dénes: Szemelvények a magyaróvári mezőgazdasági felsőoktatás történetéből. Mosonmagyaróvár, 1993. (Posztumusz kiadás).

Kimlei Péter: Karkovány Ákos. In: Kimlei Péter - Tuba László (szerk.): Moson megyei életrajzi lexikon. Mosonmagyaróvár, 2006.

- László László: 125 éve született a hazai szántóversenyek megszervezője, Karkovány Ákos. *Mezőgazdasági Technika*. 2000. 41. 3. 34.
- M. T. I. 1933. október 18. 26. sz. hírjelentés.
- Nekrológ. Karkovány Ákos. *Mosonvármegye*. 1939. 37. 9. 2.
- Ordódy János: Karkovány Ákos. *A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye*. 1939. 73. 7-8. 56-57.
- Réz Gyula: Karkovány Ákos. In: Für Lajos - Pintér János (szerk.): *Magyar agrártörténeti életrajzok*. Magyar Mezőgazdasági Múzeum kiadása. Budapest, 1989.
- Romány Pál: Elment Izinger Pál (1913-2007). *Magyar Mezőgazdaság*. 2007. 62. 33. 18.
- Szilágyi Ákos: Egy kalandos életű professzor. Megemlékezés Karkovány Ákosról. *Kisalföld*. 1997. 52. 235. 8.
- Walleshausen Gyula: *A magyaróvári agrárfelsőoktatás 175 éve*. PATE. Mosonmagyaróvár, 1993.
- <http://vmek.niif.hu/02100/02185/html/1151.html>